

Základní škola Lužec nad Vltavou, příspěvková organizace,
se sídlem 1. máje 4, 277 06 Lužec nad Vltavou

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

Č.j.:	Spisový / skartační znak	/2023
Vypracoval:	Mgr. Iveta Králová Fonioková, školní metodik prevence	
Schválil:	Ing. Pavla Kopeluková, ředitelka školy	
Dne:	29. 8. 2023	

1. Základní údaje	3
2. Úvod	3
3. Charakteristika školy	3
4. Analýza situace	3
5. Školní preventivní tým	4
6. Vymezení základních pojmů	5
7. Cíle minimálního preventivního programu	6
8. Cílové skupiny.....	6
9. Metody a formy práce využívané v oblasti prevence rizikového chování	7
10. Zapojení primární prevence rizikového chování do výuky	8
11. Pravidelné aktivity specifické primární prevence rizikového chování ve škole.....	9
12. Nеспецифická primární prevence – Řízené volnočasové aktivity.....	9
13. Spolupráce s rodiči	9
14. Spolupráce s organizací a institucemi	9
16. Závěr.....	14
17. Použitá literatura, zdroje.....	15

1. Základní údaje

Organizace: Základní škola Lužec nad Vltavou, příspěvková organizace

Sídlo: 1. máje 4, 277 06 Lužec nad Vltavou

IČO: 70989044

Telefon: 315 691 270, 724 855 906

Datová schránka: kcpma44

www.zs-luzec.cz

Ředitelka školy: Ing. Pavla Kopeluková

2. Úvod

Preventivní program školy je dlouhodobý dokument. Je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Úlohou primární prevence rizikového chování je předcházet rizikům a vlivům narušujícím zdravý osobnostní a sociální vývoj dětí a mládeže. Účinná prevence musí ovlivnit chování ve smyslu podpory zdraví. Oddaluje, brání nebo snižuje výskyt rizikových forem chování. Efektivní prevence by měla zvyšovat schopnost žáků činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí. Má mít dlouhotrvající výsledky.

Preventivní program je vodítkem pro žáky a pedagogické pracovníky školy a ve svém důsledku by měl vést k pozitivní změně klimatu školy s minimem kázeňských problémů a rizikového chování ve škole i mimo školu. Podílí se na něm všichni pedagogičtí pracovníci na podkladě svých povinností vycházejících ze školského zákona. Základním předpokladem k maximální účinnosti prevence je aktivní zapojení všech zúčastněných včetně oslovení rodičovské veřejnosti.

3. Charakteristika školy

Základní škola Lužec nad Vltavou, příspěvková organizace je úplná škola s devíti postupnými ročníky. Je členěna na první a druhý stupeň. První stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem, druhý stupeň šestým až devátým ročníkem. Třídy se naplňují do 30 žáků. Součástí školy je školní družina, školní klub a školní výdejna. Kapacita školy je stanovena na 250 žáků.

Jsme menší „rodinná“ škola a máme ve škole a útulné prostředí. Třídy jsou světlé, většinou vybavené dvoumístnými či jednomístnými lavicemi. Pro odkládání svršků a obuvi žáků slouží prostor v přízemí školy – každý žák má vlastní šatní uzamykatelnou skříňku. Nemáme vlastní tělocvičnu. K pohybovým aktivitám využíváme prostory Kulturního a společenského střediska v Lužci nad Vltavou, vlastní venkovní hřiště či nedaleké sportovní hřiště.

Výuka probíhá v kmenových třídách 1. a 2. stupně a v několika odborných učebnách (počítačová učebna, relaxační učebna, učebna jazyků, učebna Erasmus +). Všechny učebny jsou vybaveny výpočetní technikou: interaktivní tabulí, dataprojektory a notebooky. Součástí školy je i školní knihovna.

4. Analýza situace

Nárůst rizikového chování včetně zneužívání návykových látek se týká i populace dětí a mládeže školního věku.

Základním principem strategie prevence sociálně negativních jevů je výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a k rozvoji osobnosti. Aby si naši žáci uměli vytvořit správné morální hodnoty a dokázali rozvíjet dovednosti, které vedou k odmítání všech forem sebepoškozování a projevům agresivity, musíme jim být nápomocni také my pedagogové, kteří na ně výchovně působíme. A je velmi důležité preventivně působit od co nejnižšího věku, kdy ještě děti nemají utvořeny vlastní postoje a pevně stanovený žebříček hodnot. My jim můžeme správným způsobem pomoci, aby se formování těchto postojů a hodnot ubíralo správným směrem. Proto pracujeme podle

Minimálního preventivního programu. Jde o komplexní prvek v realizaci preventivních aktivit, který je minimálně jednou ročně vyhodnocován. Sleduje se účinnost, průběh, měří se efektivita jednotlivých aktivit. Pro školu je závazný a podléhá kontrole České školní inspekce.

Minimální preventivní program vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j. 20006/ 2007–51.

5. Školní preventivní tým

- ředitelka školy
- zástupce ředitele školy pro první stupeň
- zástupce ředitele školy pro druhý stupeň
- školní metodik prevence
- výchovná poradkyně
- třídní učitelé
- učitelé
- asistentky pedagogů
- provozní zaměstnanci školy

6. Vymezení základních pojmů

Primární prevence sociálně patologických jevů u žáků – základním principem strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školství je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a zachování integrity osobnosti. Jedná se o oblast zabývající se prevencí v oblastech uvedených oblastech:

- a) Předcházení následujícím rizikovým jevům v chování žáků
 - záškoláctví
 - šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus
 - kriminalita, delikvence
 - užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky – dále jen „OPL“) a onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek,
 - závislost na politickém a náboženském extremismu, netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling)
- b) Rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:
 - domácího násilí,
 - týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání,
 - ohrožování mravní výchovy mládeže,
 - poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).

Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání.

Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků.

Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšenou hrozbu rizikového chování,
- c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy, především programy pomáhající čelit žákům sociálnímu tlaku, zaměřené na zkvalitnění komunikace, nenásilné zvládání konfliktů, odmítání návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí, zvládání úzkosti a stresu apod.

Neúčinná primární prevence:

- a) zastrašování, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse,
- b) hromadné aktivity nebo promítání filmu by měly být pouze doplňkem, na který by měl vždy navazovat rozhovor v malých skupinkách.

7. Cíle minimálního preventivního programu

Dlouhodobé cíle

- vést žáky k správnému sebehodnocení, stanovení si reálných cílů v životě, poznání sebe sama, zvládání stresových situací, k dovednostem řešit své problémy bez pomoci návykových látek, a tím tak zvýšit jejich sebevědomí a odolnost vůči sociálně nežádoucím jevům (poskytování informací, besedy apod.)
- reagovat na aktuální stav prevence sociálně nežádoucích jevů
- včas zjistit všechny projevy fyzického i psychického násilí mezi žáky
- spolupracovat s rodiči žáků
- vytvářet podmínky pro příznivé pracovní klima a zdravý pracovní režim žáků a učitelů
- optimalizovat vztahy mezi žáky a učiteli
- pravidelně informovat pedagogy o všech problémech, které se vyskytnou u žáků školy
- spolupracovat se všemi institucemi a organizacemi v oblasti prevence
- co nejširší nabídka činností pro využití volného času dětí a mládeže
- učit děti, jak se co nejlépe orientovat ve světě dospělých a posilovat jejich sebevědomí, aby byly mj. připraveny na přechod ze základní školy na učiliště či na střední školy
- vedení žáků ve vztahu k přírodě a ekologickému chování (environmentální výchova)

Střednědobé cíle

- zajištění pravidelné práce s třídním kolektivem (třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce)
- podpora vzájemné činnosti žáků
- pravidelné setkávání pedagogů (i neformální)
- podpora zájmu rodičů o dění ve škole (Den otevřených dveří, Jarmark, Jarní výstava, prezentace projektů pro veřejnost, akademie, třídní schůzky aj.)
- další vzdělávání pedagogů

Krátkodobé cíle

- zajistit besedy či jiné aktivity s tématy prevence rizikového chování (OSPOD, Policií ČR, PPP)
- zapojovat žáky do aktivit školy, podpora činností zaměřených na vhodné využití volného času dětí
- řešit aktuální problémové situace v oblasti rizikového chování

8. Cílové skupiny

Školní preventivní strategie je zaměřena na všechny žáky 1. - 9. ročníku základní školy, se zvláštním přihlédnutím k dětem ze sociálně slabšího a málo podnětného rodinného prostředí, dětem s nedostatečným prospěchem a s některými typy specifických vývojových poruch chování.

U pedagogů je další vzdělávání zaměřeno na celý tým, se zvláštním přihlédnutím k začínajícím pedagogům a pedagogům bez odborné kvalifikace.

Do systému informování jsou zapojeni všichni rodiče. Individuální pozornost je věnována rodičům žáků, u kterých byl zjištěn výskyt návykové látky a rodičům žáků-agresorů v případech šikany.

Na realizaci Preventivního programu školy se podílejí všichni zaměstnanci školy.

Ředitelka školy

Hodnotí efektivitu prevence sociálně negativních jevů. Sleduje problémy v kontextu celé školy a dělá personální a organizační opatření ke zlepšení vzájemného soužití ve škole. V případě potřeby svolává výchovnou komisi za účasti rodičů, pedagogů, pracovníků orgánů péče o dítě, psychologů apod.

Výchovný poradce

Výchovný poradce koordinuje společně s metodikem prevence aktivity školy v oblasti prevence. Aktivně nabízí pedagogům a žákům možnost poradit se o svých problémech. Zaměřuje se na žáky, kteří jsou ohroženi ve svém vývoji, sebepojetí, komunikaci s druhými. Učitelé informují výchovného poradce o případech výskytu agresivního chování ve třídě, signálech o potížích žáka (osobnostních, rodinných, vztahových), náhlém i trvalém neúspěchu v učení, obtížné komunikaci, konfliktech s rodiči, porušování pravidel soužití ve škole žákem, krádežích ve třídách. Výchovný poradce navrhuje opatření a svolání výchovné komise, vede individuální konzultace s dětmi, rodiči, informuje o možnostech odborné péče a další pomoci (adresář sociálních služeb, linka bezpečí apod.) Jedná se sociálním odborem. Konzultuje problémy s odbornými pracovišti – SPC, PPP, OSPOD.

Školní metodik prevence

Metodik prevence spoluvytváří Minimální preventivní program, podílí se na jeho realizaci. Komunikuje s učiteli v oblasti primární prevence, jednou za pololetí hovoří na poradě na aktuální téma, v případě vzniklého problému dává podněty k možné nápravě. Spolupracuje s institucemi a organizacemi v oblasti primární prevence. Koordinuje předávání informací o problematice sociálně negativních jevů ve škole, dokumentuje průběh preventivní práce školy. Hodnotí realizaci Minimálního preventivního programu.

Třídní učitel

Spolupracuje se školním metodikem prevence, výchovným poradcem na zachycování varovných signálů. Podílí se na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě, na realizaci Minimálního preventivního programu. Zprostředkovává komunikaci se členy pedagogického sboru. Je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci žáků třídy.

Pedagogové

Věnují se v rámci výuky rozvoji kompetencí žáků v oblasti sociálních dovedností, učí podle principů a metod v rámci koncepce školy. Provádějí průběžnou diagnostiku žáků a třídy, na pedagogických radách vzájemně hodnotí uplynulé období, konzultují případné problémy, navrhují opatření.

9. Metody a formy práce využívané v oblasti prevence rizikového chování

- Diskuse
- Sportovní aktivity
- Třídnické hodiny
- Setkávání se s žáky ve školním klubu (tvoření)
- Tvořivé dílny
- Řízený rozhovor
- Schránka důvěry
- Sociometrické šetření
- Dotazníkové šetření

10. Zapojení primární prevence rizikového chování do výuky

Během školního roku je část cílů specifické prevence naplňována průběžně v rámci presenční vyučování. Při výuce byly uplatňovány různé metody a formy práce – diskuse, hry, tvořivé dílny aj.

Tematické bloky realizované v rámci výuky

Témata pro 1. stupeň:

Tematický okruh	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Rozvoj schopností a poznávání	ČJ, Prv, M, HV, W, PČ, TV	ČJ, Prv, M, W, PČ, TV	ČJ, AJ, Prv, M, HV, W, TV	ČJ, AJ, PŘ, VI, M, HV, VV, TV	AJ, ICT, PŘ, VI, M, HV, VV, PČ, TV
Sebezpoznání a sebepečení	ČJ, Prv, HV, W,	ČJ, Prv, W, PČ, TV	ČJ, W, TV	ČJ, PŘ, VI, W, PČ, TV	PŘ, HV, W, PČ, TV
Seberegulace a sebeorganizace	ČJ, Prv, HV, VV, PČ, TV	ČJ, HV, VV, PČ, TV	ČJ, VV, TV	ČJ, M, PŘ, VI, HV, PČ	M, ICT, PŘ, VI, HV, PČ
Psychohygiiena	ČJ, Prv, PČ, TV	ČJ, PČ, TV	ČJ, HV, TV	ČJ, PŘ, VI, HV, PČ	ČJ, PŘ, VI, HV, PČ
Kreativita	ČJ, M, Prv, HV, W, PČ, TV	ČJ, M, VV, PČ, TV	ČJ, M, W, PČ	ČJ, M, PŘ, HV, W,	ČJ, M, ICT, PŘ, VV, PČ
Poznávání lidí	ČJ, Prv, HV, PČ, VV, TV	ČJ, Prv, PČ, W, TV	ČJ, HV, PČ, VV, TV	AJ, VI, TV	AJ, VI, TV
Mezilidské vztahy	ČJ, Prv, PČ, TV	ČJ, Prv, PČ, TV	ČJ, Prv, PČ, TV	PŘ, VI, HV, TV	M, PŘ, VI, PČ, TV
Komunikace	ČJ, Prv, HV, VV, PČ, TV	ČJ, Prv, HV, VV, PČ, TV	ČJ, AJ, Prv, W, PČ, TV	ČJ, VI, HV, W	ČJ, AJ, ICT, VI, W
Kooperace a kompetice	ČJ, M, VV,	ČJ, M, VV, TV	ČJ, M, HV, W, PČ	ČJ, M, HV, W,	ICT, HV, VV,
Řešení problémů a sebezohodovad dovednosti	ČJ, PČ,	ČJ, VV, PČ, TV	ČJ, HV, VV, PČ, TV	ČJ, VV,	ICT, VI,
Hodnoty, postoje, praktická etika	ČJ, M, TV	ČJ, M, PČ, TV	ČJ, M, TV	ČJ, M, PŘ, PČ	M, ICT, PŘ, VI, PČ

Témata pro 2. stupeň:

Tematický okruh	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Rozvoj a schopnosti poznávání	ČJ, AJ, D, OV, Z, M, F, Vz, HV, VV	ČJ, NJ, OV, M, PŘ, HV, VV	ČJ, NJ, OV, M, F, Ch, Vz, HV, VV, PČ	ČJ, NJ, OV, M, ICT, F, Ch, Vz, HV, VV, PČ
Sebezpoznání a sebepečení	OV, Vz, VV, TV	ČJ, NJ, OV, F, VV, TV	NJ, OV, Vz, HV, VV, TV, PČ	NJ, OV, Vz, HV, VV, TV, PČ
Seberegulace a sebeorganizace	OV, M, F, Vz, VV, TV	OV, M, F, VV, TV	AJ, OV, M, PŘ, Vz, VV, TV, PČ	AJ, OV, M, ICT, F, Ch, Vz, VV, TV, PČ
Psychohygiiena	OV, Vz, HV, VV, TV, PČ	OV, VV, TV	OV, Vz, VV, TV	OV, F, Vz, HV, VV, TV, PČ
Kreativita	D, OV, M, Vz, VV	OV, M, HV, VV, PČ	D, OV, M, F, Vz, VV, PČ	OV, M, ICT, F, Vz, HV, VV, PČ
Poznávání lidí	AJ, OV, Vz, VV, TV	AJ, OV, VV, TV	AJ, NJ, OV, Vz, VV, TV	AJ, OV, Vz, VV, TV, PČ
Mezilidské vztahy	ČJ, AJ, OV, F, Vz, VV, TV	ČJ, OV, F, VV, TV	OV, F, Vz, , VV, TV	ČJ, OV, Vz, VV, TV, PČ
Komunikace	ČJ, AJ, OV, Z, Vz, HV, TV	ČJ, AJ, NJ, OV, HV, TV, PČ	ČJ, NJ, OV, F, Vz, HV, TV, PČ	ČJ, NJ, OV, ICT, F, Vz, HV, TV
Kooperace a kompetice	OV, M, F, Vz, HV	AJ, OV, M, PČ	AJ, OV, M, F, Vz, PČ	AJ, OV, M, ICT, F, Ch, Vz
Řešení problémů a sebezohodování	OV, Z, F, Vz	OV, F,	AJ, OV, Vz	OV, ICT, F, Ch, Vz
Hodnoty, postoje, praktická etika	ČJ, OV, M, F, PŘ, Vz, VV, TV	ČJ, OV, M, PŘ, VV, TV	ČJ, OV, M, PŘ, Ch, Vz, VV, TV, PČ	ČJ, NJ, OV, M, ICT, F, Ch, Vz, VV, Tv

11. Pravidelné aktivity specifické primární prevence rizikového chování ve škole

Aktivity specifické prevence budou zařazovány podle aktuální nabídky a konkrétní situace v jednotlivých třídních kolektivech.

12. Nespecifická primární prevence – Řízené volnočasové aktivity

Aktivity nespecifické prevence jsou každoročně uvedeny v Plánu MP pro daný školní rok, který je nedílnou součástí MPP.

13. Spolupráce s rodiči

Informace rodičům poskytujeme formou třídních schůzek, pravidelného jednání s rodiči, prostřednictvím žákovské knížky nebo systému Bakaláři, internetových nebo facebookových stránek.

14. Spolupráce s organizací a institucemi

Základní škola Lužec nad Vltavou spolupracuje:

- s PPP Mělník (v rámci psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky žáků)
- s krajským školním koordinátorem, okresním metodikem prevence
- s Obecním úřadem Lužec n. Vltavou (projekty v obci, slavnostní vítání prvňáčků, slavnosti zakončení studia žáků IX. ročníku)
- s Policií ČR (preventivní programy, řešení neomluvené absence)
- s Policií ČR (řešení neomluvené absence)
- s KaSS Vltavan v Lužci nad Vltavou (divadelní a filmová představení)
- se Odborem sociálně-právní ochrany dětí (zanedbání výchovy a povinností ze strany zákonných zástupců)
- s Úřadem práce (volba povolání žáku IX. ročníků)

15. Strategie prevence šikany

Šikana je nebezpečná sociální nemoc, kdy jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci. Nezbytnou součástí šikany je nepoměr sil, kdy agresor má převahu nad obětí, ta se mu není schopna bránit.“ Zahrnuje i fyzické útoky v podobě bití, vydírání, poškozování věcí, loupeží; také útoky slovní – nadávky, vyhrožování, pomluvy.

Šikana se může projevat i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka nebo žáků skupinou spolužáků.

Šikana se také realizuje prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikana, ta je v současné době jednou z nejčastějších forem šikany. Může mít podobu např. zakládání falešných profilů žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, jedná se ale i o odesílání výhrůžných SMS atd. Na rozdíl od šikany tváří v tvář má kyberšikana mnohem větší dosah, proto se zhoršuje prožívání oběti.

Podstatnou vlastností šikany je skrytost. Ta je dána tím, že často odhalení, zejména pokročilé šikany, brání z rozličných důvodů a pohnutek všichni účastníci vyšetřování včetně oběti. Z tohoto důvodů je důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany.

Podoby šikany:

Přímá šikana může mít podobu:

- **fyzickou** (např. bití, plivání, tahání za vlasy)
- **verbální** (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy)
- **neverbální** (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepřijemné sexuální provokace.

Kyberšikana může mít podobu:

- **zakládání falešných profilů** na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com
- **prezentace zraňujících komentářů** na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod.

Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí.

Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak.

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

15.1 Důležité znaky šikanování

- záměrnost
- cílenost
- nepoměr sil
- bezmocnost oběti
- nepřijemnost útoku
- samoučelnost agrese
- opakování

15.2 Projevy šikanování

Doporučení pro rodiče dotčených žáků, co mohou pozorovat

- za dítětem domů nepřichází spolužáci, kamarádi
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- školní pomůcky dítěte jsou poškozené nebo znečištěné
- znečištěný oděv či poškozený oděv dítěte
- dítě neustále postrádá některé své věci (svačinu, peníze...)
- dítě mění svou pravidelnou cestu do školy
- dítě si vymýšlí důvody pro absenci ve škole, vyhýbá se školní docházce
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma
- školní prospěch dítěte se zhoršuje
- dítě nedokáže vysvětlit modřiny, škrábance nebo řezné rány
- dítě usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu
- dítě je neobvykle agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje zlobu i vůči rodičům

15.3 Co šikanování není

„Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese. Například, když se poperou dva přibližně stejně silní žáci například kvůli dívce, která se jim líbí oběma, nejde o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agrese neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu.“

Rozdíl mezi šikanováním a škádlením (Kolář, 2011)

ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
Definice: Škádlení patří k rovnocenným, kamarádským nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.	Definice: Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
1. Záměr: Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	Záměr: Ublížit, zranit a ponižovat.
2. Motiv: Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zodolňování, zmužnění.	Motiv: Základní tandem - moc a krutost. Další motivy překonávání samoty, zabijení nudy, zvědavost ala Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...
3. Postoj: Respekt k druhému a sebeúcta.	Postoj: Devalvace, znevážení druhého
4. Citlivost: Vcítění se do druhých.	Citlivost: Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost: Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Zranitelnost: Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice: Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.	Hranice: Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
7. Právo a svoboda: Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opřevovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Právo a svoboda: Bezprávi. Pokud se dítě brání nebo dokonce „legraci“ oplati je tvrdě ztrestáno!
8. Důstojnost: Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponižení. Necítí se trapně a uboze.	Důstojnost: Ponižení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
9. Emoční stav: Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Emoční stav: Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.
10. Dopad: Podpora <u>sebehodnoty</u> , pozitivní nálada.	Dopad: Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

15.4 Základní postup v řešení šikany

Preventivní opatření školy směřují k minimalizaci výskytu šikany. Škola ale musí být připravena i na situaci, kdy se i přes všechna opatření šikana objeví. Po vyhodnocení závažnosti situace je povinna zvolit způsob šetření. Škola může při řešení šikany požádat i o pomoc zvenčí – např. pedagogicko-psychologickou poradnu, středisko výchovné péče, neziskovou organizaci, Policii ČR.

15.4.1 Jak bude postupovat pedagogický pracovník

- Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, konfrontuje svá pozorování s dalšími kolegy, neprodleně informuje ředitele školy. Škola je povinna informovat rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, kdy se podezření šikanování neprokáže.
- Pedagogický pracovník je povinen ihned zahájit vyšetřování šikanování, informují-li ho rodiče o podezření šikanování. Spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.

15.4.2 Jak bude postupovat ředitelka školy

- Po přijetí informace o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák) rozhodne, zda škola zvládne vyřešit šikanu vlastními silami (tj. ve spolupráci s metodikem prevence, výchovným poradcem, ostatními pedagogickými pracovníky, nebo zda je potřebná pomoc zvenku.
- Jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů.
- Zajistí informování rodičů dotčených dětí o vyšetřování šikany i o výsledcích šetření.
- V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkování péče (PPP, SVP, SPC...).
- Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je také možné podat na státní zastupitelství.
- Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§21 odst. 2 školského zákona, dle něhož mají povinnost zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání).
- Škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (§6, 7 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

15.4.3 Jak postupují rodiče při podezření na šikanování

- Rodiče informují třídního učitele či dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách či nebo dohledu nad žáky k šikanování dochází.

- Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
- V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.
- Jsou-li rodiče přesvědčeni, že postupuje škola při řešení šikanování nedostatečně, je možné obrátit se svou stížností na škole nadřazené orgány.

15.4.4 Čemu by se měla škola vyvarovat při řešení šikanování

- přehlížení, bagatelizaci násilného chování nebo agrese
- neodkazovat a nespoléhat se na to, že by si oběť svoji situaci vyřešila sama, postavila se agresorovi
- nenutit žáky k veřejnému zhodnocení situace, k okamžité omluvě
- vedení rozhovoru s žákem o situaci v přítomnosti ostatních žáků
- agresivnímu řešení problému (např. násilím)
- automatické obviňování oběti
- příliš autoritativního řešení (např. zastrasováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany či jinému rizikovému jednání

15.4.5 Doporučený postup při vyšetřování řešení šikany

První pomoc při počáteční šikaně:	Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:
<ol style="list-style-type: none"> 1. odhad závažnosti a formy šikany; 2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi; 3. nalezení vhodných svědků; 4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory); 5. ochrana oběti; 6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru: <ol style="list-style-type: none"> a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření); b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku); 7. realizace vhodné metody: <ol style="list-style-type: none"> a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči); 8. třídní hodina: <ol style="list-style-type: none"> a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů; 9. rozhovor s rodiči oběti; 10. třídní schůzka; 11. práce s celou třídou. 	<p>A. První (alarmující) kroky pomoci</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany; 2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí <p>B. Příprava podmínek pro vyšetřování</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy; 4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi; 5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře); 6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům <p>C. Vyšetřování</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. rozhovor s obětí a informátory; 8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků; 9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky; 10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi) <p>D. Náprava</p> <ol style="list-style-type: none"> 11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

15.4.6 Další práce s agresory

V případě další potřeby – zprostředkování péče pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří šikanování přihlíželi, ale nezasáhli.

15.5 Šikana zaměřená na učitele

Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Šikanu zaměřenou proti učiteli nelze interpretovat pouze jako výsledek osobnostních charakteristik učitele, jeho sociálních či pedagogických kompetencí. Vedení školy, potažmo její zřizovatel, odpovídají za prevenci i řešení šikany.

15.5.1 Specifika šikany zaměřené na učitele

- dochází k narušení jasně definovaných rolí – učitel x žák
- žák získává pozici větší moci než pedagog (bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele)
- nejčastěji se odehrává ve škole, ale i mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga, v kyberprostoru

15.5.2 Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Je důležité si uvědomit, že pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v této situaci obětí.

Pedagog by tedy vzniklou situaci neměl řešit sám, měl by kooperovat s kolegy, vyhledat pomoc, která by zajistila bezpečí pro učitele a řešila vzniklou situaci s žáky, rodiči i s ostatními pedagogy.

Pro třídu, kde šikana zaměřená na učitele probíhala, škola zaopatří intervenční program k řešení šikany k znovuoobnovení bezpečí ve třídě.

16. Závěr

Školní strategie prevence rizikového chování je součástí školního vzdělávacího programu „Škola Robinsona Crusoa“, který vychází z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Účastní se ho všichni zaměstnanci školy (pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci), žáci, rodiče a externí odborníci.

V rámci školní strategie prevence rizikového chování je nutné kombinovat poskytování informací z oblasti prevence rizikového chování a výcvik v sociálních dovednostech, preferovat přístupy zaměřené do oblasti zdravého životního stylu a aktivního sociálního učení. Naše preventivní aktivity na sebe navazují, jsou kontinuální a komplexní, preferujeme interaktivní programy ve skupinách jednotlivých tříd. Program bere zřetel na věk a osobní charakteristiky jedinců a na vytváření dobrého klimatu v každé třídě, a tím i celé škole.

Preventivní program a jím nastavené aktivity budou mít smysl jedině tehdy, když všichni zúčastnění budou vidět smysluplnost svého konání. A o to se naše škola intenzivně snaží.

17. Použitá literatura, zdroje

Burdová, E. (2019) *Rukověť školního metodika prevence*. Praha: Středočeský kraj. ISBN 978-80-88332-00-8.

Kolář, M. (2011) *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál ISBN 978-80-7367-871-5

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) [online]. Praha: MŠMT, 2010

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) [online]. Praha: MŠMT, 2016

Vyhláška 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: Praha: Sbirka zákonů České republiky, ročník 2005

Vyhláška 607/2020 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: Praha: Sbirka zákonů České republiky, ročník 2020

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: Praha: Sbirka zákonů České republiky, ročník 2004

28. 8. 2023

Mgr. Iveta Králová Fonioková